

**BM406K Vybrané otázky veřejné správy a
správního práva I**

**státního občanství
pobytu cizinců
mezinárodní ochrana**

JUDr. David Hejč, Ph.D.

Státní občanství

- Čl.12 Ústavy: *Nabývání a pozbývání státního občanství České republiky stanoví zákon.*
- Zák. č. 186/2013 Sb. o státním občanství
- Státní občanství vymezení:

„Z obecného hlediska lze státní občanství definovat jako časově trvalý, místně neomezený právní vztah fyzické osoby a státu, který je proti vůli fyzické osoby zpravidla nezrušitelný, na jehož základě vznikají jeho subjektům vzájemná práva a povinnosti ... Konkrétní obsah státního občanství je určen zákonodárstvím jednotlivého svrchovaného státu“ (již náleží ÚS sp. zn. Pl. ÚS 9/94 ze dne 13. 9. 1994).

Nabývání SO

- Obecně
 - *ius soli* - podle země narození
 - *ius sanquinis* - po předcích
- Zák. č. 186/2013 Sb. o státním občanství - převažuje princip *ius sanquinis*

Nabývání SO

- Způsoby nabývání (§ 3):
- a) narozením,
- b) určením otcovství,
- c) osvojením,
- d) nalezením na území České republiky,
- e) udělením,
- f) prohlášením, nebo
- g) v souvislosti se svěřením do ústavní, pěstounské nebo jiné formy náhradní péče

Nabývání SO

■ Narozením

- *dítě nabývá státní občanství České republiky narozením, je-li v den jeho narození alespoň jeden z rodičů státním občanem České republiky (§ 4) - ius sanguinis - v praxi nejčastější*
- *Státní občanství České republiky nabývá narozením i dítě, které se narodí na jejím území a které by se jinak stalo osobou bez státního občanství („bezdomovec“), pokud jsou oba rodiče dítěte bezdomovci a alespoň jeden z nich má na území České republiky ke dni narození dítěte povolen pobyt na dobu delší než 90 dnů (§ 5) - ius soli*

Nabývání SO

- **Určením otcovství**
- V případech, kdy jde o dítě, jehož matka není státní občankou České republiky:
 - 1) rozhodnutím soudu o určení otcovství - dnem PM
 - 2) souhlasné prohlášení rodičů o určení otcovství
 - matka je občankou státu Evropské unie, nebo má trvalý pobyt na území České republiky, anebo je bezdomovkyní - dnem učinění souhlasného prohlášení
 - matka nesplňuje předchozí podmínky - dnem, kdy bylo učiněno souhlasné prohlášení rodičů o určení otcovství, pokud rodiče prokázali otcovství matričnímu úřadu genetickou zkouškou formou znaleckého posudku

Nabývání SO

- **Osvojením**
- Alespoň jeden z osvojitelů musí být občanem ČR
 - Občanství se nabývá:
 - dnem právní moci rozhodnutí o osvojení vydaném nebo uznaném (v případě cizích rozhodnutí) orgánem veřejné moci.

Nabývání SO

- Nalezením (na území ČR)
- Dítě mladší 3 let, pokud do 6 měsíců nevyjde najevo, že má SO jiné - dnem nalezení, v pochybnostech o dni nalezení rozhodne Ministerstvo vnitra

Nabývání SO

- Svěřením do náhradní péče
- Podmínky (kumulativně)
 - dítě se narodí na území ČR
 - na tomto území se zdržuje „legálně“
 - v den svého narození bylo a nadále je „bezdomovcem“
- nabývá státní občanství dnem nabytí PM rozhodnutí soudu o svěření do náhradní péče

Nabývání SO

- Narozením; určením otcovství; osvojením; nalezením na území České republiky; svěřením do náhradní péče
= k nabytí SO v těchto případech dochází *ipso facto* - bez projevu vůle k nabytí občanství

X

- Nabytí, resp. obnova SO tzv. prohlášením
- Nabytí SO udělením

Nabývání SO

■ Prohlášením

■ Okruh osob oprávněných nabývat občanství prohlášením (§ 31-36):

- Např.: *fyzická osoba, která se narodila v době od 1. října 1949 do 7. května 1969 mimo území Československé republiky a jeden z jejích rodičů byl ke dni jejího narození československým státním občanem a k 1. lednu 1969 se stal nebo by se k tomuto dni stal českým státním občanem.*

■ mj. řeší otázku nápravy minulých křivd způsobených emigrantům a vystěhovalcům z Československa

Nabývání SO

- **Prohlášením**
- Správní orgán o přiznání občanství „nerozhoduje“ - ověřuje, zda jsou splněny zákonné podmínky - vydají listinu o nabytí občanství
- Nabývá se dnem převzetí listiny (s výjimkou případů podle § 34)

Nabývání SO - udělením na žádost

- v případech, kdy státoobčanský vztah nevzniká ex lege, ale na základě rozhodnutí příslušného orgánu státu, má stát **nezadatelné právo rozhodnout, zda určité osobě občanství udělí, a pokud tak neučiní, neporušuje tím žádná základní práva...není žádného základního práva, které by suverénní stát mohl porušit tím, že cizinci státní občanství svým rozhodnutím neudělí** (usnesení ze dne 8. 3. 2000 sp. zn. IV. ÚS 586/99).

Udělení na žádost

- Originální způsob
- revoluční změna od 1. 1. 2014-více SO
- Řízení vede Ministerstvo vnitra
- **Na udělení občanství není právní nárok**
- Řízení je zahajováno na žádost (*podává se osobně u krajského úřadu*)
- - lhůta pro rozhodnutí: 180 dnů (u rozkladu 120 dnů)

- *V roce 2014 bylo uděleno státní občanství České republiky 4 915 cizincům, z toho se jednalo v 79 případech o osoby, kterým byla v České republice udělena ochrana formou azylu.*
- *Státní občanství České republiky bylo uděleno nejvíce státním příslušníkům Ukrajiny (2 077 osob), Ruska (481 osob), Slovenska 396 (osob), Rumunska (311 osob) a Vietnamu (298 osob).*

Podmínky udělení SO

- Žadatel je integrován do společnosti ČR, zejména z hlediska
 - rodinného
 - pracovního
 - sociálního
- Žadatel má na území ČR povolen trvalý pobyt (viz § 14)
- Žadatel se na území ČR skutečně zdržuje (viz § 14)
- Trestní bezúhonnost
- Znalost českého jazyka a reálií
- Neporušil (v posledních 3 letech) povinnosti vyplývající z vybraných právních předpisů (daně, cla, veřejné zdravotní pojištění...)
- Prokázání výše a zdroje příjmů a že nezatěžuje systém státní sociální podpory nebo systém pomoci v hmotné nouzi

- Možné důvody pro prominutí některých podmínek (§ 15) - např. z poslední uvedené podmínky - *žadatel odstranil způsobený škodlivý následek nebo učinil účinná opatření k jeho odstranění.*

Udělení na žádost

- *důležitá jsou stanoviska Policie a zpravodajských služeb (pokud obsahují utajované informace, nestávají se součástí spisu)*
- *občanství nelze udělit žadateli, který ohrožuje bezpečnost státu, jeho svrchovanost a územní celistvost, demokratické základy, životy, zdraví, nebo majetkové hodnoty*
- *vyluka soudního přezkumu*
- *viz náleží Ústavního soudu ze dne 11.10.2016, sp. zn. Pl. ÚS 5/16.*

Udělení na žádost

- Nejprve vydána státoobčanská listina
- Občanství se nabývá dnem složení státoobčanského slibu
- „Slibuji na svou čest věrnost České republice. Slibuji, že budu dodržovat její Ústavu a ostatní zákony České republiky.“ (skládá se u krajského úřadu)

Další možnosti udělení občanství

- z důvodu významného přínosu (§ 16) + trvalý pobyt a bezúhonnost
- § 28 až § 30 - zvláštní případy

Pozbývání občanství

- Čl. 12 odst. 2 Ústavy: *Nikdo nemůže být proti své vůli zbaven státního občanství*
- SO ČR lze pozbýt jediným způsobem - *prohlášením o vzdání se občanství*:
- jestliže splňuje současně tyto podmínky:
 - a) trvale se zdržuje v cizině,
 - b) není v České republice přihlášen k trvalému pobytu a
 - c) je zároveň státním občanem cizího státu, nebo žádá o nabytí cizího státního občanství a prohlášení o vzdání se státního občanství České republiky činí v souvislosti s nabytím tohoto státního občanství.

Cizinecké právo

- Cizinecké právo - soubor právní norem, které ukládají cizincům povinnosti, nebo přiznávají cizincům práva, přičemž tyto povinnosti a tato práva jsou odlišná od povinností a práv občanů dotyčného státu
 - pobyt cizinců
 - mezinárodní ochrana

Pobyt cizinců

- cizinecké právo v užším smyslu upravuje zejména zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky (+ související unijní předpisy):
 - vstup cizince na území České republiky
 - vycestování z území
 - podmínky pobytu cizince na území
 - úprava dokladů vydávaných cizincům
 - specifické povinnosti cizinců
 - zajišťování cizinců v detenčních zařízeních
 - odchylky od správního řádu a od soudního řádu správního

Cizinec

- cizinec = osoba, která není státním občanem České republiky (pozitivní) + negativní vymezení (§ 2)
- kategorie cizinců:
 - občan Evropské unie (+ Islandu, Norska, Lichtenštejnska a Švýcarska)
 - občané 3. zemí, kteří jsou rodinní příslušníci občanů EU
 - manžel/registrovaný partner, rodič, dítě (mladší 21 let), nezaopatřený příbuzný, případně druh/družka rodinní příslušníci občanů ČR - stejná práva jako rodinný příslušníci občanů EU
 - občané 3. zemí s/bez vízové povinnosti v ČR a Schengenu

Vstup na území

- cizinec je oprávněn překročit hranice ČR na jakémkoliv místě bez toho, aby u nich byla prováděna hraniční kontrola - ta se provádí pouze na vnějších schengenských hranicích (tedy včetně mezinárodního letiště) + popřípadě mimořádně OOP podle zákona o ochraně státních hranic
- způsob hraniční kontroly se liší podle toho, do které skupiny cizinec patří

Občané EU

- Hraniční kontrola spočívá v tzv. *minimální kontrole* (zjištění totožnosti)
- Přechodný pobyt bez jakéhokoliv zvláštního povolení
- Pokud je doba pobytu delší než 30 dnů - ohlašovací povinnost
- oprávnění (nikoliv povinnost) požádat o potvrzení o přechodném pobytu
- oprávnění požádat o vydání povolení k trvalému pobytu

Druhy pobytů

- Krátkodobý pobyt (vízová povinnost / bezvízový styk)
- Vízum k pobytu nad 90 dnů (dlouhodobé)
- Dlouhodobý pobyt
- Zaměstnanecká karta
- Modrá karta
- Trvalý pobyt
- Sezónní zaměstnávání
- Karta vnitropodnikově převedeného zaměstnance
- Karta vnitropodnikově převedeného zaměstnance jiného členského státu Evropské unie

Krátkodobý pobyt

- stanoveno evropskou legislativou
 - **NAŘÍZENÍM EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2018/1806** ze dne 14. listopadu 2018, kterým se stanoví seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci musí mít při překračování vnějších hranic vízum, jakož i seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci jsou od této povinnosti osvobozeni.
 - nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 810/2009, ze dne 13. července 2009, o kodexu Společenství o vízech (**Vízový kodex**).
- max. v délce 90 dní
 - bezvízový styk
 - krátkodobá víza

Krátkodobé vízum

- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 810/2009 ze dne 13. července 2009 o kodexu Společenství o vízech (dále jen „*vízový kodex*“)
- přímá použitelnost (odkaz v zákoně - § 17)
- formulář, podává se v zahraničí - konzulární úřad
- forma odvolání „nové posouzení důvodů neudělení víza“ - kompetence MZV
- na udělení víza není právní nárok

Dlouhodobý pobyt

- Dlouhodobý pobyt:
 - podmínkou je dlouhodobé vízum nad 90 dnů
 - záměr na území přechodně pobývat po dobu delší než 1 rok
 - a trvá-li zároveň stejný účel pobytu (jsou výjimky např. u modré karty, zaměstnanecké karty, sloučení rodiny, vědců).
- je předstupněm trvalého pobytu
- Rozhoduje MV
- „odvolání“ - nové posouzení důvodů neudělení víza
- rozhoduje: Komise pro rozhodování ve věcech pobytu cizinců
- na udělení víza není právní nárok NSS 9 As 95/2008-45, ÚS sp. zn. Pl. ÚS 23/11)

Zaměstnanecká karta

- Druh povolení k dlouhodobému pobytu na území ČR, kdy účelem pobytu cizince (delšího než 3 měsíce) je zaměstnání. Cizinec, který má zaměstnaneckou kartu, je oprávněn:
 - pobývat na území ČR a zároveň,
 - pracovat na pracovní pozici, na kterou byla zaměstnanecká karta vydána, nebo
 - pracovat na pracovní pozici, ke které byl udělen souhlas odboru azylové a migrační politiky MV

Modrá karta

- druh dlouhodobého pobytu za účelem výkonu zaměstnání vyžadující vysokou kvalifikaci.
- opravňuje cizince k pobytu a zároveň výkonu zaměstnání, tj. cizinec nepotřebuje zvlášť pracovní povolení.
- za vysokou kvalifikaci se považuje řádně ukončené vysokoškolské vzdělání nebo vyšší odborné vzdělání, které trvalo aspoň 3 roky

Trvalý pobyt

- Trvalý pobyt:
 - pobyt na dobu neurčitou, postavení v mnoha aspektech srovnatelné s občany ČR - rozhoduje MV (o odvolání komise)
 - po 5 letech nepřetržitého pobytu na území
- důvody pro nevydání/zánik např.
 - cizinec uvede padělané nebo pozměněné náležitosti
 - evidence nežádoucích osob
 - nedostaví se k výslechu/odmítne vypovídat
 - obcházení zákona (kupř. účelovým manželstvím)

Správní vyhoštění

- Ukončení pobytu na území, které je spojeno se stanovením doby vycestování z území a doby, po kterou nelze cizinci umožnit vstup na území
- důvody (§ 119 a násl. ZPC): kupř. ohrožení státu, ohrožení veřejného pořádku, prokázání se padělaným dokladem, pobyt bez platného cestovního dokladu, pobyt bez platného víza
 - u občanů EU pouze ohrožení bezpečnosti státu, závažné narušení veřejného pořádku a ohrožení veřejného zdraví
- Nesmí nepřiměřeně zasahovat do rodinného a soukromého života
Příslušný orgán: Policie ČR

Zajištění cizince

- za účelem správního vyhoštění
- důvody:
 - je nebezpečí, že by cizinec mohl ohrozit bezpečnost státu nebo závažným způsobem narušit veřejný pořádek
 - je nebezpečí, že by cizinec mohl mařit nebo ztěžovat výkon rozhodnutí o správním vyhoštění
 - cizinec nevycestoval z území v době stanovené v rozhodnutí o správním vyhoštění
 - cizinec závažným způsobem porušil povinnost uloženou mu rozhodnutím o uložení zvláštního opatření za účelem vycestování, nebo
 - je cizinec evidován v informačním systému smluvních států

Zajištění cizince

- max. 180 dnů (možnost prodloužit na 545 dnů pokud osoba mařila výkon vyhoštění nebo uváděla nepravdivé údaje)
- **zvláštní opatření za účelem vycestování (alternativa k zajištění):**
 - povinnost sdělit adresu, zdržovat se tam a pravidelně se hlásit na policii
 - složení peněžitých prostředků („finanční záruka“)
- cizince je nutné poučit o možnosti podat žádost o propuštění a o soudním přezkumu (obvykle písemně - v jazyce, v němž je schopen se dorozumět, nebo v ČJ, AJ, FR, něm., čínském, ruském, arabském, hindském, španělském)

Kontrola

- správní soudnictví (žaloba a kasační stížnost)
- ústavní soudnictví (ústavní stížnost)
- Veřejný ochránce práv
 - stížnosti
 - kontrola zařízení, kde jsou osoby omezeny na svobodě (zajištění cizinců a azylová zařízení)
 - sledování zajištění cizinců a výkonu správního vyhoštění
 - ochrana před diskriminací (státní občanství, trvalý pobyt)
- stížnosti, petice a mediální kontrola (hlavně neziskové organizace)

Mezinárodní ochrana

- Pojem mezinárodní ochrana je vytvořený právním řádem ČR - jeho součástí je
 - poskytování azylu a
 - tzv. doplňková ochrana

Prameny právní úpravy

■ Mezinárodní/Evropské

- Úmluva o ochraně lidských práv (Protokol č. 4)
- Úmluva o právech dítěte (čl. 10)
- Úmluva o právním postavení uprchlíků 1951 (tzv. Ženevská úmluva)
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/32/EU ze dne 26. června 2013 o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany (přepracované znění).

■ Vnitrostátní

- Čl. 43 LZPS ČR *poskytuje azyl cizincům pronásledovaným za uplatňování politických práv a svobod. Azyl může být odepřen tomu, kdo jednal v rozporu se základními lidskými právy a svobodami.*
- zák. č. 325/1999 Sb., o azylu (předcházející zákon: zák. č. 498/1990 Sb., o uprchlících)

Pojmy

- **Uprchlík** - osoba, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám odmítá ochranu své vlasti (čl. 1 Ženevské úmluvy)
- **Žadatel o udělení mezinárodní ochrany** - cizinec, který podal v České republice žádost o udělení mezinárodní ochrany, o níž dosud nebylo pravomocně rozhodnuto + další (§ 2 odst. 1 písm. ZOA)

Pojmy

- **Azylantem** - *se rozumí cizinec, kterému byl podle tohoto zákona udělen azyl, a to po dobu platnosti rozhodnutí o udělení azylu (§ 2 odst. 2 ZOA)*
- =) uprchlíkem se člověk objektivně stává a azylantem je vůlí státu učiněn
- **Pronásledováním** *se rozumí závažné porušení lidských práv, jakož i opatření působící psychický nátlak nebo jiná obdobná jednání anebo jednání, která ve svém souběhu dosahují intenzity pronásledování, pokud jsou prováděna, podporována nebo trpěna původci pronásledování (§ 2 odst. 4 ZOA)*

Formy mezinárodní ochrany

- Azyl
- Humanitární azyl
- Doplnková ochrana

Azyl - důvody pro udělení

- 1. Azyl - klasický
- Odůvodněný strach z pronásledování z důvodů:
 - - rasy
 - - pohlaví
 - - náboženství
 - - národnosti
 - - příslušnosti k určité sociální skupině
 - - zastávání politických názorů.

Azyl - důvody pro udělení

■ 2. humanitární azyl

- - případy hodné zvláštního zřetele

■ 3. sjednocení rodiny

- - rodinný příslušník - manžel či partner (trvání manželství)
- - svobodné dítě mladší 18 let
- - rodič azylanta mladšího 18 let
- - zletilá osoba odpovídající za nezletilou osobu bez doprovodu
- - svobodný sourozenec mladší 18 let

Doplňková ochrana

- cizinci, který nesplňuje důvody pro udělení azylu
- - důvodné obavy, že by cizinci při návratu hrozilo skutečné nebezpečí vážné újmy
- (př. trest smrti, mučení, vážné ohrožení života z důvodu ozbrojeného konfliktu)

- - i za účelem sloučení rodiny

Rozhodování

- *žádost o udělení mezinárodní ochrany*
- - právo na tlumočníka po celou dobu řízení
- - **právo jednat v mateřském jazyce nebo jazyce, ve kterém je schopen se dorozumět**
- - tlumočení bezplatné, obstarává ministerstvo na celou dobu řízení (dohoda mezi MV a tlumočnickem)
- - žadatel si může přizvat vlastního tlumočníka

Rozhodování

■ Pohovor

- - vychází ze Směrnice 2013/32/ES (čl. 14 - 17)
- - provádí pracovník MV (přítomni právní zástupce, tlumočník, UNHCR)
- - tlumočení do mateřského jazyka nebo jazyka, který ovládá (*zpravidla úřední jazyk země původu, ale ne vždy*)
- - kladen důraz na přesnost tlumočení
- - žadatel vypráví svůj příběh, neklade se důraz na přesnost pojmů
- - nutnost tvrzení relevantních skutečností
- (pozor na nejasnost v pojmech, špatně kladené otázky, nervozita žadatele)
- - zjišťování nejvyšší míry pravděpodobnosti příběhu

Rozhodování

- Možnost *zkráceného řízení* - zjevně nedůvodná žádost (zamítnutí)
- (např. ekonomické důvody, všeobecná nouze, bezpečná země původu, nevěrohodnost žadatele)
- ne nezletilý bez doprovodu

Rozhodování

- - opravný prostředek - žaloba ke krajskému soudu
- - kasační stížnost k NSS
- - nepřijatelnost kasační stížnosti
- - důležitý je *odkladný účinek* - nemá povinnost vycestovat z území (vízum za účelem strpění pobytu)

TOP 10 státních příslušností žadatelů o mezinárodní ochranu v roce 2018

TOP 10 citizenships of applicants for international protection in 2018

státní příslušnost <i>citizenship</i>		ŽÁDOSTÍ CELKEM <i>APPLICATIONS TOTAL</i>	z toho <i>of which</i>			
			opakované žádosti <i>repeated applications</i>	žen <i>females</i>	nezletilých <i>minors</i>	nezletilých bez doprovodu <i>unaccompanied minors</i>
Ukrajina	<i>Ukraine</i>	415	136	125	70	-
Gruzie	<i>Georgia</i>	169	31	23	19	-
Kuba	<i>Cuba</i>	154	10	58	10	-
Arménie	<i>Armenia</i>	117	16	58	33	-
Vietnam	<i>Viet Nam</i>	100	23	13	1	-
Uzbekistán	<i>Uzbekistan</i>	98	8	7	3	-
Ruská federace	<i>Russian Federation</i>	90	20	41	18	-
Irák	<i>Iraq</i>	65	7	25	14	-
Ázerbájdžán	<i>Azerbaijan</i>	45	11	14	11	-
Turecko	<i>Turkey</i>				4	-
ostatní	<i>other</i>				86	-
CELKEM	TOTAL	1702	342	492	269	-